

Jarosław Flakowski *
Waldemar Sługocki**

POLSKO-NIEMIECKIE POGRANICZE W PROGRAMACH OPERACYJNYCH EUROPEJSKIEJ WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ

Inicjatywa Wspólnotowa INTERREG IIIA 2004-2006

Jednym z podstawowych problemów jednoczącej się Europy jest konieczność poszukiwania rozwiązań, które doprowadzą do wyrównania poziomu życia mieszkańców poszczególnych krajów członkowskich. Różnice te są najbardziej widoczne w regionach granicznych.

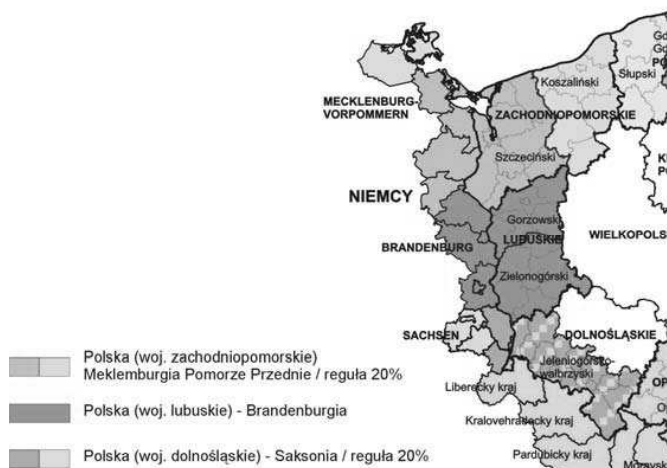
Uzyskanie przez Polskę statusu pełnoprawnego członka Unii Europejskiej dnia 1 maja 2004 roku otworzyło nowe możliwości dla rozwoju województw zachodnich, graniczących z landami Republiki Federalnej Niemiec. W latach 2004-2006 po obu stronach Odry realizowano wspólne przedsięwzięcia, których celem było przede wszystkim niwelowanie różnic rozwojowych pomiędzy regionami polskimi i niemieckimi. Działania tego typu zostały dookreślone w ramach Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG IIIA. Pozwoliły one obu krajom wypracować skuteczne mechanizmy współpracy przy absorpcji środków europejskich, przeznaczonych na rozwój regionów granicznych wewnątrz Unii Europejskiej. Interwencją tego typu objęte zostały jednostki terytorialne na terenie Meklemburgii, Brandenburgii, Saksonii, Zachodniego Pomorza, Lubuskiego oraz Dolnego Śląska (zob.: mapa 1).

Do 30 czerwca 2006 roku w ramach INTERREG IIIA na pograniczu polsko-niemieckim zatwierdzono łącznie 266 polskich projektów, opiewających na sumę 74 mln EUR, w tym:

*Jarosław Flakowski – mgr, pracuje w Dziale Programów Unijnych Uniwersytetu Zielonogórskiego, specjalizuje się w zakresie wykorzystania funduszy unijnych i politycznych stosunków polsko-niemieckich.

**Waldemar Sługocki – dr, pracownik Instytutu Politologii Uniwersytetu Zielonogórskiego. Jego zainteresowania naukowe koncentrują się wokół problematyki polityki regionalnej, samorządu terytorialnego, polityki gospodarczej i procesu integracji europejskiej.

- Polska (Województwo Zachodniopomorskie)-Brandenburgia/Meklemburgia: 129 projektów o łącznej wartości 25,9 mln euro;
- Polska (Województwo Lubuskie)-Brandenburgia: 67 projektów o łącznej wartości 21,8 mln euro;
- Polska (Województwo Dolnośląskie)-Saksonia: 70 projektów o łącznej wartości 26,3 mln euro (Lasek 2006, s. 2-4).

Mapa 1. Inicjatywy Wspólnotowe INTERREG IIIa na pograniczu polsko-niemieckim.

Źródło: www.interreg.gov.pl (25.03.2012).

Znaczenie działań na rzecz osiągnięcia spójności rozwoju przestrzennego regionów pogranicza zostało uznane przez Unię Europejską za jeden z trzech podstawowych celów realizowanych w ramach europejskiej polityki regionalnej na lata 2007-2013. Dotychczasowe Inicjatywy Wspólnotowe INTERREG zostały zastąpione m.in. przez Programy Operacyjne Europejskiej Współpracy Transgranicznej (PO-EWT).

Artykuł ten przedstawia stan zaawansowania wykorzystania środków przeznaczonych dla pogranicza polsko-niemieckiego w ramach celu 3. europejskiej polityki regionalnej. Opisowi poddano główne priorytety trzech PO-EWT, które wykonywane są ze strony niemieckiej przez Saksonię, Brandenburgię i Meklemburgię-Pomorze Przednie oraz ze strony polskiej przez województwa dolnośląskie, lubuskie i zachodniopomorskie.

Szczególny nacisk położony został na analizę efektów wykorzystania środków europejskich przez województwo lubuskie, którego terytorium objęte jest interwencją dwóch tego typu programów. Ponadto dokonany został przegląd głównych działań, realizowanych dzięki wykorzystaniu tego źródła finansowania. Artykuł wzbogacony został również danymi pochodzącymi od Instytucji Zarządzających PO-EWT na temat poziomu alokacji środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), a także ich rzeczywistego wykorzystania za pierwszy kwartał roku 2012.

Europejska Współpraca Terytorialna celem 3. polityki regionalnej Unii Europejskiej

Zasadniczym i nadrzędnym celem europejskiej polityki regionalnej stało się doprecyzowanie reguł solidarnego postępowania państw członkowskich UE, których głównym motywem działania jest chęć osiągnięcia spójności gospodarczej i społecznej, zmniejszającej różnice poziomu rozwoju pomiędzy poszczególnymi regionami. Polityka regionalna powinna doprowadzić do zwiększenia zaangażowania regionów (polskich województw czy niemieckich landów) w realizację konkretnych projektów, również wspierania tych o wymiarze lokalnym (gminnym), które mają doprowadzić do wzrostu konkurencyjności regionalnych systemów gospodarczych.

Tabela 1

Cele europejskiej polityki regionalnej w latach 2007-2013.

Cele	Fundusze Strukturalne i instrumenty		
	EFRR	EFS	Fundusz Spójności
Konwergencja			
Regionalna konkurencyjność i zatrudnienie	EFRR	EFS	
Europejska współpraca terytorialna	EFRR		

Źródło: ec.europa.eu (25.03.2012).

Środki finansowe służące osiągnięciu wytycznych europejskiej polityki regionalnej w latach 2007-2013 pochodzą z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS), a także Funduszu Spójności (zob.: tabela 1). Zadaniem funduszy jest finansowe wsparcie działań wpisujących się w trzy podstawowe cele tej polityki, mające przełożenie na zdynamizowanie rozwoju poszczególnych regionów. Zalicza się do nich:

- konwergencję – tj. tworzenie warunków oraz inicjowanie działań wspierających najbardziej zapóźnione regiony Unii Europejskiej w drodze do osiągnięcia realnego wzrostu gospodarczego, pozwalającego na niwelowanie dystansu rozwojowego (cel ten realizowany jest na terenie 84 regionów, wchodzących w skład 17 państw członkowskich);
- konkurencyjność regionalną i zatrudnienie – podnoszenie konkurencyjności oraz atrakcyjności regionów, głównie poprzez tworzenie preferencyjnych warunków do tworzenia nowych miejsc pracy oraz promocja zatrudnienia (cel ten jest realizowany na obszarze 168 regionów UE);
- Europejską Współpracę Terytorialną – wzmocnienie kooperacji transgranicznej, która poprzez wspólne projekty o wymiarze regionalnym i lokalnym prowadzi do zwiększenia spójności rozwoju przestrzennego regionów pogranicza, a także promuje procesy związane z międzyregionalną wymianą doświadczeń odnoszących się do realizacji bieżących założeń europejskiej polityki regionalnej (ec.europa.eu, 25.04.2012).

Podsumowując powyższe rozważania, należy uznać istotną rolę województw zachodniej Polski, ponieważ zdecydowanie zwiększyła się ich pozycja w procesie kształtowania przestrzeni regionalnej. Współdziałanie transgraniczne z niemieckimi landami, między innymi w ramach EWT, pozwala na zaryzykowanie stwierdzenia, że władze regionalne odgrywają szczególną rolę, jako „podstawowa” jednostka inicjująca faktyczną realizację celu 3. europejskiej polityki regionalnej, choćby poprzez proces negocjowania kształtu Programów Operacyjnych EWT.

Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Polska-Saksonia 2007-2013

Wspólny obszar wsparcia w ramach Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Polska-Saksonia na lata 2007-2013 (PO-EWT Polska-

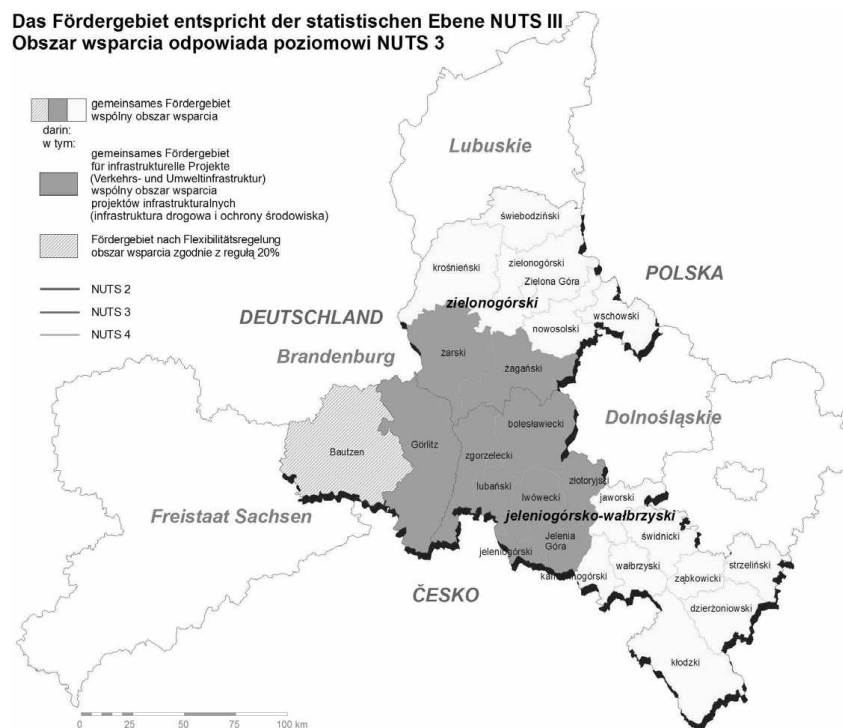
Saksonia 2012) obejmuje po stronie saksońskiej bezpośrednio powiat Görlitz, w którego obrębie znalazły się tereny byłych powiatów Niederschlesischer Oberlausitzkreis, Löbau-Zittau oraz miasto na prawach powiatu Görlitz (zob.: mapa 2). Ponadto, zgodnie z regułą elastyczności, zastosowaną wcześniej w ramach Programu Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG II-IA 2000-2006 dla Saksonii i Polski (Województwo Dolnośląskie), wsparciem objęto również teren graniczący bezpośrednio z obszarem kwalifikowalnym do wsparcia, tj. powiat Bautzen, utworzony z byłych powiatów Kamenz, Bautzen oraz miasta na prawach powiatu Hoyerswerda (PO-EWT Polska-Saksonia 2012, s. 7).

Natomiast po stronie polskiej wsparciem objęte zostały w województwie dolnośląskim: podregion jeleniogórsko-wałbrzyski (tj. powiaty: zgorzelecki, bolesławiecki, lubański, lwówecki, złotoryjski, jeleniogórski, kamiennogórski, jaworski, wałbrzyski, świdnicki, ząbkowicki, kłodzki, dzierzoniowski, strzeliński) i miasto na prawach powiatu Jelenia Góra oraz w województwie lubuskim: podregion zielonogórski (tj. powiaty: żarski, żagański, krośnieński, zielonogórski, nowosolski, wschowski, świebodziński) oraz miasto Zielona Góra (zob.: mapa 2).

Interwencja w ramach PO-EWT Polska-Saksonia jest realizowana na obszarze o łącznej powierzchni 22 745 km², z czego po stronie polskiej wyznaczono aż 80% tego terytorium. Wspólny obszar wsparcia zamieszkuje prawie 2,6 miliona mieszkańców, z tego w polskiej części ponad 1,9 miliona (75%) (tamże, s. 7-8).

Dodatkowo, aby stworzyć wystarczające warunki do osiągnięcia pełnego efektu transgranicznego, dozwolona została realizacja przedsięwzięć w obszarze modernizacji infrastruktury drogowej oraz inwestycji z zakresu poprawy ochrony środowiska. Jednak zakres tej interwencji ograniczono po stronie polskiej do obszaru powiatów granicznych – na terenie województwa dolnośląskiego: zgorzeleckiego, bolesławieckiego, lubańskiego, lwóweckiego, złotoryjskiego, jeleniogórskiego oraz miasta Jelenia Góra, zaś na terenie województwa lubuskiego: żarskiego i żagańskiego. Natomiast na terenie Saksonii wskazano wyłącznie obszar powiatu Görlitz (tamże, s. 8).

Środki na realizację założeń PO-EWT Polska-Saksonia 2007-2013 pochodzą przede wszystkim z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) oraz wkładów finansowanych przez partnerów oraz uczestników krajowych. Budżet programu wynosi łącznie 123 660 001 Euro, w tym z EFRR pochodzi 105 111 000 euro. Natomiast alokację strony polskiej ustanowiono na poziomie 70 061 674 euro (por.: dane z portalu Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej, www.ewt.gov.pl, 25.05.2012).

Mapa 2. Obszary wsparcia w ramach PO-EWT Polska-Saksonia 2007-2013.

Źródło: www.ewt.gov.pl (25.05.2012), www.sn-pl.eu/media (1.10.12).

Celem nadrzędnym programu jest wzmocnienie procesu zrównoważonego rozwoju obszaru wsparcia prowadzącego do zwiększenia poziomu spójności gospodarczej pogranicza polsko-saksońskiego. Realizacja tego kluczowego zadania wykonana zostanie w ramach dwóch osi priorytetowych, jak również działań wspierających – obejmujących tzw. Pomoc Techniczną.

Celem strategicznym przyjętym dla pierwszej osi priorytetowej – Rozwój Transgraniczny – jest zapewnienie konkurencyjności obszaru wsparcia poprzez wyrównanie warunków ramowych dla likwidowania nierówności gospodarczych i strukturalnych. W ramach tego priorytetu realizowanych będzie pięć działań tematycznych:

- Gospodarka i nauka – poprawa konkurencyjności obszaru wsparcia poprzez: rozwój i rozbudowę sieci współpracy; zwiększenie nakładów na badania i rozwoju technologiczny, a w szczególności technologii za-

awansowanych; opracowywanie wspólnych strategii marketingowych.

- Turystyka, działalność uzdrowiskowa – zwiększenie atrakcyjności turystycznej obszaru wsparcia, poprzez: poprawę poziomu infrastruktury turystycznej; wsparcie opracowywania i wdrażania wspólnych strategii marketingowych; poprawę wspólnej oferty turystycznej dzięki współpracy; wsparcie przy tworzeniu wspólnych struktur poprzez łączenie w sieć ośrodków turystycznych oraz ich działań o charakterze uzdrowiskowym.
- Transport i komunikacja – poprawa dostępności obszaru wsparcia, poprzez: poprawę przepustowości granicy oraz przyłączenie obszaru przygranicznego do ważnych transgranicznych osi komunikacyjnych; współpracę w zakresie drogowej oraz szynowej transgranicznej lokalnej komunikacji publicznej dla poprawy oferty komunikacyjnej w obszarze wsparcia i poprawy połączeń w komunikacji transgranicznej; wspólną rozbudowę i poprawę dostępności sieci informacyjnych, a także komunikacyjnych oraz sieci geodanych jako podstawę dla zadań planistycznych oraz monitoringowych.
- Środowisko naturalne – ochrona i poprawa stanu środowiska, realizowana poprzez: poprawę ochrony przeciwpowodziowej; stworzenie ukierunkowanej na przyszłość polityki gospodarowania odpadami oraz zasobami; ochronę i rozwój natury oraz krajobrazu w obszarze wsparcia; poprawę technicznej infrastruktury środowiska (w szczególności w zakresie utylizacji ścieków) i ekosystemów wodnych; poprawę stanu wód łącznie z wodami gruntowymi; stworzenie transgranicznych sieci ekologicznych, jak również podnoszenie świadomości ekologicznej i edukację ekologiczną.
- Ład przestrzenny i planowanie regionalne – optymalny rozwój obszaru wsparcia poprzez kształtowanie spójnej, trwałej oraz zrównoważonej struktury przestrzennej ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju struktury osadniczej oraz tworzenie sieci, osiągnięty poprzez: współpracę przy rozbudowie trwałych transgranicznych sieci współpracy i połączeń między nimi w zakresie planowania rozwoju regionalnego; poprawę znaczących dla planowania przestrzennego informacji poprzez budowę i wykorzystanie wspólnych systemów informacji w zakresie planowania; współpracę przy tworzeniu koncepcji i realizacji transgranicznych działań w zakresie planowania regionalnego i lokalnego dla osiągnięcia korzyści z podniesienia konkurencyjności regionu (por.: PO-EWT Polska-Saksonia 2012, s. 34 i 40-41).

Natomiast głównym celem strategicznym przyjętym do realizacji w ramach drugiej osi priorytetowej – Transgraniczna Integracja Społeczna – jest osiągnięcie zwiększenia poziomu identyfikacji mieszkańców z obszarem wsparcia poprzez wzmocnienie współpracy bilateralnej. W ramach ww. priorytetu wskazane zostało sześć kluczowych kierunków wsparcia:

- Kształcenie i szkolenie – społeczna oraz zawodowa integracja mieszkańców obszaru wsparcia i rozwój zasobów ludzkich rozumianych jako wspólny potencjał, wykonana dzięki: wspieraniu transgranicznej współpracy w zakresie edukacji i nauki; wspieraniu transgranicznej współpracy między przedsiębiorstwami oraz placówkami edukacyjnymi; współpracę w zakresie działań służących przywiązaniu młodych ludzi do obszaru wsparcia dzięki celowemu wspieraniu perspektyw rozwoju, jak również rozwijaniu umiejętności językowych i interkulturowych.
- Kultura i sztuka – intensyfikacja transgranicznej wymiany artystycznej i kulturowej oraz zachowanie wspólnego dziedzictwa kulturowego.
- Infrastruktura społeczna – poprawa jakości i dostępności usług społecznych, osiągnięta poprzez: współpracę dla wykorzystania efektów synergii w zakresie infrastruktury społecznej, w szczególności w zakresie opieki zdrowotnej oraz opieki nad starszymi i dziećmi; współpracę w zakresie tworzenia szerokiej oferty zajęć dla młodzieży; współpracę w zakresie integracji osób niepełnosprawnych w życiu społecznym, a także współpracę w zakresie uwzględniania przemian demograficznych.
- Bezpieczeństwo publiczne – poprawa bezpieczeństwa mieszkańców i turystów, polegająca na: współpracy w celu zachowania bezpieczeństwa we wspólnym obszarze przygranicznym; tworzeniu efektywnych struktur służb ratowniczych; budowie, rozbudowie i wspieraniu efektywnego systemu transgranicznej ochrony przeciwpożarowej i ochronie przed katastrofami.
- Rozwój współpracy partnerskiej – stwarzanie możliwości współpracy poprzez nawiązywanie bezpośrednich kontaktów w obrębie obszaru wsparcia, a w szczególności: wzmacnianie procesu utożsamiania się ludności ze wspólnym obszarem przygranicznym; intensyfikacja wymiany pomiędzy instytucjami, związkami, stowarzyszeniami, a także obywatelami.

- Fundusz Małych Projektów – wzmacnianie tożsamości transgranicznej poprzez: intensyfikację komunikacji transgranicznej na poziomie lokalnym i regionalnym; zwiększanie odpowiedzialności mieszkańców za wspólny obszar wsparcia dzięki kontynuacji funkcjonowania wspólnego Funduszu Małych Projektów (por.: PO-EWT Polska-Saksonia 2012, s. 34 i 46-48).

Dodatkowo Program Operacyjny Europejskiej Współpracy Transgranicznej Polska-Saksonia na lata 2007-2013 przewiduje realizację działań tzw. Pomocy Technicznej, dzięki którym zapewniona zostanie efektywna i sprawna realizacja założeń programowych. W ramach Pomocy Technicznej współfinansowane będą następujące zadania:

- tworzenie wspólnych struktur niezbędnych do wdrażania Programu;
- procedury związane z przygotowaniem, wyborem, oceną i monitorowaniem działań;
- wydatki ponoszone w celu przygotowania i organizacji posiedzeń Komitetu Monitorującego;
- zapewnienie audytów i kontroli działań na miejscu w celu efektywnego wydatkowania środków;
- działania w zakresie monitoringu i oceny Programu, w tym instalacja i obsługa wspomagane go elektronicznie systemu monitoringu na użytek zarządzania, monitoringu oraz oceny Programu, w tym: studiów, analiz czy ekspertyz;
- usługi tłumaczeniowe ustne i pisemne, wspieranie działań doradczych, informacyjnych i promocyjnych, związanych ze wspólnym Programem Operacyjnym Współpracy Transgranicznej Polska-Saksonia 2007-2013 (zob. PO-EWT Polska-Saksonia 2012, s. 49).

Według danych opublikowanych przez Instytucję Zarządzającą Programem z dnia 9 maja 2012 roku, dotychczas do realizacji przyjęto ogółem 96 projektów (por.: tabela 2) na łączną kwotę 77 920 543,44 euro, zakontraktowanych środków z EFRR, z czego wypłacono bezpośrednio beneficjentom 13 394 753,01 euro (zob.: więcej: Lista beneficjentów Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Polska - Saksonia 2007-2013, www.sn-pl.eu, 1.06.2012, s. 1-12).

Tabela 2

Liczba projektów PO-EWT Polska-Saksonia w latach 2009-2012

Rok	Liczba Projektów	Alokacja środków EFRR (w Euro)
2009	18	15 877 495,85
2010	28	22 742 036,25
2011	49	38 436 020,36
2012	1	864 990,98
Razem	96	77 920 543,44

Źródło: Lista beneficjentów Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Polska-Saksonia 2007-2013, s. 1-12.

Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Polska-Brandenburgia 2007-2013

Wspólny obszar wsparcia dla Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Polska-Brandenburgia 2007-2012 (PO-EWT Polska-Brandenburgia 2008, s. 6) po stronie polskiej obejmuje województwo lubuskie, podzielone na dwa podregiony: gorzowski, w skład którego wchodzi powiaty: gorzowski, międzyrzecki, ślubicki, strzelecko-drezdenecki, sulęciński oraz miasto na prawach powiatu Gorzów Wielkopolski, a także zielonogórski, w obrębie którego znajdują się powiaty: krośnieński, nowosolski, świebodziński, zielonogórski, żagański, żarski, wschowski i miasto na prawach powiatu Zielona Góra. Natomiast po stronie niemieckiej interwencją Programu objęte są brandenburskie powiaty: Märkisch-Oderland, Oder-Spree, Spree-Neiße oraz dwa miasta na prawach powiatu – Frankfurt (Oder) i Cottbus (zob.: mapa 3).

Interwencja w ramach PO-EWT Polska-Brandenburgia jest realizowana na terytorium o łącznej powierzchni 20 314 km². Do obszaru wsparcia należy 21,5% terytorium Brandenburgii, co stanowi 1,7% powierzchni Republiki Federalnej Niemiec, a także wszystkie 83 gminy tworzące województwo lubuskie, których terytorium stanowi 4,3% łącznej powierzchni państwa polskiego. Obszar objęty wsparciem Programu zamieszkuje ponad 1,7 miliona mieszkańców, z czego prawie 700 tysięcy po stronie brandenburskiej (PO-EWT Polska-Brandenburgia 2008, s. 8).

Średnia gęstość zaludnienia dla obszaru wsparcia wynosi 84 os./km², jednakże wartość ta po stronie polskiej i niemieckiej jest zróżnicowana. Gęstość zaludnienia części niemieckiej szacuje się na ok. 109 os./km², co oznacza, że jest ona zdecydowanie korzystniejsza niż średnia tego wskaźnika wyliczona dla całej Brandenburgii (87 os./ km²). W przypadku wojewódz-

Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Polska-Brandenburgia 2007-2013 jest finansowany ze środków EFRR, a także współfinansowany przez partnerów oraz uczestników krajowych. Budżet Programu wynosi 146 470 982 euro, z czego 124 500 317 euro stanowi wkład EFRR. Przy czym zarówno polscy, jak i niemieccy partnerzy mogą uzyskać dofinansowanie na zasadzie refundacji w maksymalnej wysokości 85% wyłącznie kosztów kwalifikowalnych przyjętych dla danego projektu (por.: dane z portalu Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej, www.ewt.gov.pl, 25.05.2012).

Nadrzędnym celem strategicznym Programu jest pokonywanie granic poprzez redukcję niedogodności spowodowanych położeniem przygranicznym województwa lubuskiego oraz Brandenburgii poprzez wspólną realizację rozwoju obu regionów. Na tej podstawie wyznaczone zostały do realizacji trzy cele szczegółowe: poprawa uwarunkowań infrastrukturalnych oraz stanu środowiska; rozbudowa powiązań gospodarczych oraz współpracy sektorów gospodarki i nauki; dalszy rozwój zasobów ludzkich i rozbudowa transgranicznej kooperacji. Wyżej wymienione założenia wpisują się w realizację celów horyzontalnych: zrównoważony rozwój oraz

równość szans dla kobiet i mężczyzn (PO-EWT Polska-Brandenburgia 2008, s. 43).

Na podstawie wskazanego nadrzędnego celu strategicznego oraz celów szczegółowych, w ramach PO-EWT Polska-Brandenburgia realizowane będą cztery priorytety wsparcia: wspieranie infrastruktury oraz poprawę stanu środowiska; wspieranie powiązań gospodarczych oraz współpracy sektorów gospodarki i nauki; wspieranie dalszego rozwoju zasobów ludzkich i transgranicznej kooperacji; Pomoc Techniczna.

W ramach Priorytetu I – Wspieranie infrastruktury oraz poprawa stanu środowiska założono realizację następujących działań:

- Działanie 1.1: Budowa i poprawa infrastruktury – skierowane przede wszystkim na poprawę infrastruktury transgranicznej, rozumianej jako istotny warunek konieczny dla osiągnięcia pożądanego poziomu transgranicznej współpracy i spotkań polsko-niemieckich. Działanie to powinno przyczynić się do zniwelowania w obszarze wsparcia niekorzystnych skutków położenia geograficznego.
- Działanie 1.2: Ochrona i gospodarowanie zasobami naturalnymi i kulturowymi oraz ochrona przeciwpożarowa i usuwanie skutków katastrof oraz zapobieganie im – obejmuje wsparcie inwestycji skoncentrowanych na infrastrukturze transgranicznej ochrony środowiska oraz transgranicznych projektach ochrony środowiska w obszarze wsparcia, w celu likwidacji słabych stron regionu oraz pełnego wykorzystania istniejącego potencjału środowiska naturalnego i krajobrazu. Dotyczy to przede wszystkim wsparcia w zakresie ochrony przeciwpowodziowej, przeciwpożarowej oraz przed katastrofami.
- Działanie 1.3: Rozwój regionalny i planowanie regionalne oraz rozwój współpracy między jednostkami samorządu terytorialnego – wsparcie inicjatyw mających na celu tworzenie fundamentów transgranicznego rozwoju współpracy między samorządami, a przede wszystkim na terenie miast bliźniaczych obszaru wsparcia. Równocześnie wspierane będą plany oraz koncepcje, które same przygotowują i wspierają projekty z innych działań i priorytetów Programu (PO-EWT Polska-Brandenburgia 2008, s. 45-47).

Założenia Priorytetu II – Wspieranie powiązań gospodarczych oraz współpracy sektorów gospodarki i nauki wykonywane są poprzez:

- Działanie 2.1: Działania wspierające gospodarkę – udzielenie wsparcia prowadzącego do zastosowania istniejących dobrych przykładów i pro-

jektów oraz o rozwój transgranicznego wspierania gospodarki w obu częściach obszaru wsparcia.

- Działanie 2.2: Regionalny i lokalny marketing – w zakresie inicjatyw na rzecz regionalnego i lokalnego marketingu transgranicznego.
- Działanie 2.3: Wpieranie sieci i kooperacja w zakresie B+R – stworzenie rzeczywiste transgranicznej sieci B+R poprzez wsparcie projektów z zakresu wielokierunkowych badań i technologii, łączących przedsiębiorców z odpowiednimi instytucjami naukowymi, jak również podmiotami zajmującymi się transferem technologii (tamże, s. 48-50).

Natomiast realizacja Priorytetu III – Wpieranie dalszego rozwoju zasobów ludzkich i transgranicznej kooperacji odbywa się poprzez:

- Działanie 3.1: Wpieranie projektów z zakresu kształcenia oraz zatrudnienia – prowadzi do uzyskania poprawy transgranicznego systemu kształcenia oraz doskonalenia zawodowego, a także do średnio- i długoterminowego rozwoju wspólnego rynku pracy. Jednocześnie realizacja niniejszego działania będzie tworzyć trwałe fundamenty dla wzmocnienia wspólnego wzrostu regionów m.in. poprzez edukację językową.
- Działanie 3.2: Współpraca i spotkania [Fundusz Małych Projektów (FMP) i projekty sieciowe] – umożliwia realizację projektów w ramach FMP i projektów sieciowych przede wszystkim: wspierających współpracę sąsiedzką jednostek samorządu terytorialnego oraz publicznych i prywatnych podmiotów kultury, organizacji pozarządowych, a także instytucji w celu kształtowania stosunków dobrosąsiedzkich lub spójności społecznej; wspólne kulturalne, społeczne, sportowe i uczniowskie projekty oraz imprezy dla dzieci, młodzieży oraz osób niepełnosprawnych (tamże, s. 50-52).

Ostatnim – IV – Priorytetem realizowanym w ramach PO-EWT Polska-Brandenburgia jest Pomoc Techniczna. Ma on zapewnić podstawy do sprawnego wykonania założeń całego Programu w ramach założeń:

- Działania 4.1: Przygotowanie, realizacja, monitoring, ocena i kontrola interwencji – przygotowanie, monitoring, ocena, informacja i kontrola Programu; rozbudowa oraz wprowadzenie systemów monitorowania, oceny i kontroli finansowej; wzmocnienie efektu oddziaływania wspieranych działań poprzez przygotowanie informacji i wymianę doświadczeń; stworzenie rozbudowanego elektronicznego systemu wymiany informacji.

- Działania 4.2: Działania uzupełniające Pomoc Techniczną – przygotowanie, realizacja, monitorowanie, ewaluacja i kontrola Programu poprzez: zakup, instalację, dalszy rozwój i konserwację systemów IT służących administracji, monitorowaniu i ocenie wspieranych działań; przygotowanie i realizacja działań informacyjno-promocyjnych; zewnętrzne projekty ewaluacyjne, w tym rozwijanie metod oceny i wskaźników; przeprowadzenie analiz i studiów, w tym o charakterze ogólnym, które odnoszą się do obszaru działania Programu oraz do obszaru wsparcia; przeprowadzenie i wspieranie akcji, przyczyniających się do osiągnięcia celów horyzontalnych zrównoważonego rozwoju i zrównania szans kobiet i mężczyzn (PO-EWT Polska-Brandenburgia 2008, s. 52-54).

Tabela 3

Liczba projektów PO-EWT Polska-Brandenburgia w latach 2009-2012

Rok	Liczba Projektów	Alokacja środków EFRR (w Euro)
2009	37	47,67
2010	11	17,25
2011	28	48,81
2012	3	6,23
Razem	79	119,96

Źródło: Komitet Monitorujący, pl.plbb.eu, 1.06.2012.

Według danych opublikowanych przez Instytucję Zarządzającą Programem z dnia 6 marca 2012 roku oraz z wcześniejszych raportów, dotyczących do realizacji przyjęto ogółem 79 projektów (por.: tabela 3) na łączną kwotę 119,96 mln euro zakontraktowanych środków z EFRR (zob. więcej: Komitet Monitorujący, pl.plbb.eu, 1.06.2012).

Program Współpracy Transgranicznej Polska-Meklemburgia Pomorze Przednie/Brandenburgia 2007-2013

Zasięg terytorialny interwencji w ramach celu 3. europejskiej polityki regionalnej dla Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Polska-Meklemburgia-Pomorze Przednie/Brandenburgia na lata 2007-2013 (PO-EWT Polska-Meklemburgia 2010) obejmuje po stronie polskiej bezpośrednio całe województwo zachodniopomorskie (zob.: mapa 4):

- podregion szczeciński, składający się z powiatów: polickiego, gryfińskiego, kamieńskiego, gryfickiego, goleniowskiego, stargardzkiego,

pyrzyckiego, myśliborskiego, choszczeńskiego, łobeskiego oraz powiatów grodzkich Szczecin i Świnoujście;

- podregion koszaliński, składający się z powiatów: drawskiego, białogardzkiego, kołobrzeskiego, koszalińskiego, sławieńskiego, szczecińskiego, świdwińskiego, wałeckiego oraz miasta na prawach powiatu Koszalin (por.: PO-EWT Polska-Meklemburgia 2010, s. 4-6).

Natomiast po stronie niemieckiej obszarem bezpośredniego wsparcia Programu objęte zostały dwa brandenburskie powiaty: Uckermark oraz Barnim, cztery powiaty meklemburskie: Rügen, Nordvorpommern, Ostvorpommern i Uecker-Randow, a także dwa miasta na prawach powiatu: Stralsund i Greifswald (zob. więcej: www.interreg.gov.pl, 10.06.2012). Ponadto, zgodnie z regułą elastyczności (20%), wsparciem objęto również teren graniczący bezpośrednio z obszarem kwalifikowalnym do wsparcia, tj. powiaty Demmin i Meklemburgia-Strelitz oraz powiat grodzki Neubrandenburg (PO-EWT Polska-Meklemburgia 2010, s. 5).

Interwencja w ramach PO-EWT Polska-Meklemburgia jest realizowana na terytorium o łącznej powierzchni 38 318 km². Do obszaru wsparcia należy 15 447 km² na terytorium Brandenburgii i Meklemburgii-Pomorza Przedniego, co stanowi 4,33% powierzchni Republiki Federalnej Niemiec, a także wszystkie – 114 gmin tworzących województwo zachodniopomorskie, których terytorium stanowi 7,32% łącznej powierzchni państwa polskiego. Obszar objęty wsparciem Programu zamieszkuje ponad 2,74 miliona mieszkańców, z czego ponad milion znajduje się po stronie niemieckiej (PO-EWT Polska-Brandenburgia 2010, s. 8-9).

Średnia gęstość zaludnienia dla obszaru wsparcia wynosi 71,3 os./km², jednakże wartości ta po stronie polskiej i niemieckiej jest zróżnicowana. Gęstość zaludnienia części polskiej szacuje się na ok. 74 os./km², co oznacza, że jest ona nieznacznie korzystniejsza niż średnia tego wskaźnika wyliczona dla całego obszaru. W przypadku strony niemieckiej gęstość zaludnienia wynosi jedynie 67,3 os./km², co pozwala zaliczyć ten region do raczej słabo zaludnionych części Niemiec (przeciętna gęstość zaludnienia dla kraju wynosi 229 os./km²) (tamże, s. 8-10).

Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Polska-Meklemburgia 2007-2013 jest finansowany z środków EFRR, a także współfinansowany przez partnerów oraz uczestników krajowych. Budżet Programu wynosi 156 250 208 euro, z czego 132 812 670 Euro stanowi wkład EFRR. Przy czym zarówno polscy, jak i niemieccy partnerzy mogą uzyskać dofinansowanie na zasadzie refundacji w maksymalnej wysokości 85% wyłącznie kosztów kwalifikowalnych przyjętych dla danego projektu (por.:

Mapa 4. Obszary wsparcia w ramach PO-EWT Polska-Brandenburgia 2007-2013.

Źródło: www.interreg.gov.pl/20072013/EWT/transgraniczne/Pl-Mkl/,
(10.06.2012).

dane z portalu Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, www.interreg.gov.pl,
10.06.2012).

Nadrzędnym, strategicznym celem PO-EWT Polska-Meklemburgia 2007-2013 jest wniesienie wkładu w równomierny i zrównoważony rozwój obszaru wsparcia przez transgraniczne zbliżenie mieszkańców, przedsiębiorstw i instytucji. Powyższe założenie jest realizowane w oparciu o trzy cele strategiczne: Transgraniczna poprawa infrastruktury i ochrony środowiska; Transgraniczna poprawa konkurencyjności gospodarki i nauki; Pogłębienie terytorialnej integracji mieszkańców. Równocześnie cały Program został opracowany z uwzględnieniem założeń trzech celów horyzontalnych: Równouprawnienie kobiet i mężczyzn poprzez realizację transgranicznych działań proaktywnych; Transgraniczna ochrona przyrody i krajobrazu z uwzględnieniem celów europejskich oraz krajowych protokołów z Kioto, zaleceń dyrektywy siedliskowej, zaleceń dyrektywy ptasiej, Ramowej Dyrektywy Wodnej i Europejskiej Strategii Klimatycznej; Transgraniczne wykorzystanie i rozwijanie technologii informacyjnych oraz komunikacyjnych (por.: PO-EWT Polska-Meklemburgia 2010 s. 34, 36-37).

Na podstawie powyższych ustaleń wyodrębnione zostały cztery priorytety Programu, w ramach których dookreślono dziesięć głównych działań.

W ramach Priorytetu I – Wspieranie działań na rzecz infrastruktury służącej współpracy transgranicznej i poprawie stanu środowiska w obszarze wsparcia – realizowane są:

- Działanie 1.1. Poprawa transgranicznych połączeń komunikacyjnych (drogi, linie kolejowe, tory wodne, ścieżki rowerowe) – obejmujące projekty z zakresu: przyłączenia do Transeuropejskiej Sieci Transportowej i ponadregionalnych sieci dróg (budowa lub modernizacja obwodnic, mostów, dróg gminnych, powiatowych, wojewódzkich oraz krajowych, tworzenie połączeń komunikacyjnych dla obszarów turystycznych); prowadzące do pozyskania rozwiązań technicznych i organizacyjnych, poprawiających bezpieczeństwo ruchu drogowego; transgranicznej współpracy naukowej lub innych działań w zakresie transportu, planowania przestrzennego na poziomie lokalnym i regionalnym, rozwoju lub modernizacji miast;
- Działanie 1.2. Wsparcie transgranicznej struktury gospodarczej – obejmujące projekty z zakresu: transgranicznych rozwiązań (budowy, rozbudowy lub przebudowy) na obszarach miejskich i wiejskich infrastruktury służącej do odprowadzania ścieków, zaopatrzenia w energię elektryczną czy dostępu do nowoczesnej sieci telekomunikacyjnej; wsparcia turystycznej infrastruktury wodnej, prowadzące do powiększenia i zróżnicowania oferty turystycznej, a także poprawy jakości już istniejących obiektów turystycznych;
- Działanie 1.3. Działania na rzecz poprawy jakości wody, ochrony środowiska, zachowania krajobrazu, przeciwdziałanie skutkom zmian klimatycznych, ograniczenie negatywnego wpływu na środowisko oraz ryzyka związanego ze środowiskiem naturalnym – obejmujące projekty z zakresu: poprawy jakości wody w obszarze pogranicza (głównie rzeka Odra, Zalew Szczeciński); transgranicznego zabezpieczenia przeciwpowodziowego; na rzecz ochrony flory i fauny rzek pogranicza; tworzenia wspólnych systemów utylizacji odpadów itp.; kooperacji w dziedzinie ochrony środowiska; budowy systemów przeciwpowodziowych i przeciwdziałania skutkom klęsk żywiołowych, a także wspólnego planowania przestrzennego (por.: tamże, s. 38-39).

Priorytet II – Wspieranie transgranicznych kontaktów gospodarczych i wspieranie współpracy gospodarczo-naukowej – zakłada wsparcie w następujących obszarach:

- Działanie 2.1. Wspieranie polsko-niemieckich kontaktów gospodarczych i sieci współpracy gospodarczej – obejmujące projekty z zakresu:

organizacji giełd kooperacyjnych lub konferencji branżowych z udziałem przedstawicieli regionalnych klastrów branżowych; tworzenia centrów ułatwiających nawiązywanie transgranicznych kontaktów gospodarczych; tworzenia i aktualizacji baz danych dla podmiotów gospodarczych; organizacji wzajemnych prezentacji gospodarczych krajów Meklemburgii-Pomorze Przednie, Brandenburgii i województwa zachodniopomorskiego; kreowania współpracy organizacji i związków przedsiębiorców, izb rzemieślniczych, izb przemysłowo-handlowych; wspierania rozwoju przedsiębiorczości, podejmowania działalności gospodarczej o charakterze transgranicznym itp.; wspierania sektora małych i średnich przedsiębiorstw;

- Działanie 2.3. Wspieranie transgranicznej współpracy i sieci ośrodków naukowych, badawczych i technologicznych celem ułatwienia dostępu do wiedzy i transferu technologicznego – obejmujące projekty z zakresu: tworzenia trwałych fundamentów do rozwoju regionalnego w polsko-niemieckim obszarze pogranicza wraz z systemem zarządzania rozwojem regionalnym; dywersyfikacji i przekształcania produkcji rolnej w działalność pozarolniczą; transgranicznego marketingu terenów przeznaczonych do prowadzenia działalności gospodarczej w polsko-niemieckim obszarze przygranicznym; tworzenie wspólnych produktów turystycznych (por.: tamże, s. 39-40).

Natomiast w ramach Priorytetu III – Transgraniczny rozwój zasobów ludzkich oraz wsparcie współpracy transgranicznej w zakresie kultury i edukacji i ochrony zdrowia – przewidziano interwencję poprzez wykonanie założeń dla:

- Działania 3.1. Wspólne projekty w zakresie kwalifikacji zawodowych, edukacji ekologicznej, wspieranie wydawania wspólnych świadectw i uprawnień zawodowych – wspierającego projektu z zakresu: tworzenia i rozwój transgranicznej współpracy w dziedzinie edukacji; tworzenia i zastosowanie modułów kształcenia kompetencji interkulturowych, a w szczególności wzajemnej nauki języków polskiego i niemieckiego; transgranicznej wymiany młodzieży uczącej się; wypracowania wspólnego, polsko-niemieckiego systemu kształcenia zawodowego, będącego odpowiedzią na potrzeby rynku pracy na pograniczu polsko-niemieckim;
- Działania 3.2. Wspieranie współpracy jednostek samorządu terytorialnego oraz publicznych i niepublicznych ośrodków kulturalnych, stowarzyszeń i innych instytucji działających na rzecz rozwijania kontak-

tów transgranicznych i integracji społecznej – poprzez wsparcie projektów z zakresu: opracowania dokumentów strategicznych, planów zagospodarowania oraz rozwoju dla obszarów wsparcia; profilaktyki uzależnień i integracji społecznej; organizacji wspólnych imprez dla mieszkańców obszaru wsparcia; wspierających rozwój kontaktów kulturalnych i sportowych pomiędzy uczniami polskich i niemieckich szkół; tworzenia infrastruktury publicznej o profilu sportowym, rekreacyjnym czy kulturalnym; tworzenia i dalszego rozwoju ośrodków współpracy polsko-niemieckiej; wzmocnienia sektora ochrony zdrowia poprzez stosowanie wspólnych rozwiązań ekonomicznych; ochrony zabytków i dóbr kultury; rozbudowy i rozwój transgranicznych ośrodków edukacji ekologicznej i innych publicznych ośrodków edukacyjno-rekreacyjnych;

- Działania 3.3. Fundusz Małych Projektów (FMP) (por.: tamże, s. 40-41).

Uzupełnieniem trzech głównych Priorytetów jest Pomoc Techniczna (IV), w ramach której przewidziano Działanie 4.1 – Przygotowanie, realizacja, monitoring i kontrola oraz ewaluacja i analizy; działania informacyjne i promocyjne. Projekty realizowane w ramach Priorytetu IV pozwalają na sprawne i kompleksowe wdrożenie wszystkich założeń PO-EWT Polska-Meklemburgia 2007-2013.

Tabela 4

Liczba projektów PO-EWT Polska-Meklemburgia w latach 2009-2012

Rok	Liczba Projektów	Dofinansowanie w mln euro
I	24	55,38
II	18	29,95
III	24	39,51
Razem	66	124,84

Źródło: Projekty, www.interreg4a.info, 1.06.2012.

Według danych opublikowanych przez Instytucję Zarządzającą Programem na koniec maja 2012 roku, dotychczas do realizacji przyjęto ogółem 66 projektów na kwotę prawie 125 mln euro zakontraktowanych środków z EFRR (zob. więcej: tabela 4) (por.: Projekty, www.interreg4a.info, 1.06.2012).

Podsumowanie

W latach 2007-2013 na pograniczu polsko-niemieckim realizowane są trzy Programy Operacyjne Europejskiej Współpracy Transgranicznej. Obszar objęty ich wsparciem to 81 377 km², na którym zamieszkuje ponad 7 milionów obywateli obu państw. Na realizację założeń celu 3. europejskiej polityki regionalnej w tym rejonie Unii Europejskiej przeznaczono prawie 362,5 miliona euro z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Po niemieckiej stronie za przygotowanie oraz wdrożenie PO-EWT odpowiedzialne są władze Saksonii, Brandenburgii oraz Meklemburgii-Pomorze Przednie. Natomiast po stronie polskiej są to odpowiednio władze samorządowe województw: dolnośląskiego, lubuskiego oraz zachodniopomorskiego.

Według danych za pierwszy kwartał 2012 roku, dotychczas na pograniczu polsko-niemieckim zatwierdzono 241 projektów, których wysokość wsparcia ze środków EFRR sięga kwoty 322,72 miliona euro. Oznacza to, że poziom alokacji wynosi obecnie ponad 89% ogółu środków przeznaczonych na finansowanie PO-EWT.

Współpraca pomiędzy podmiotami polskimi i niemieckimi, które wspólnie aplikują o środki w ramach Europejskiej Współpracy Transgranicznej z powodzeniem wypełniają podstawowe kryteria otrzymania dofinansowania. W ramach wspólnych przedsięwzięć coraz częściej pojawiają się projekty wielostronne, przy czym wymaga się minimum dwóch partnerów, po jednym z każdego kraju. Podmioty polskie chętniej przyjmują odpowiedzialność za realizację wspólnych transgranicznych projektów, jako tak zwani partnerzy wiodący. Bez większych problemów wypełniane są również kryteria związane ze wspólnym planowaniem, realizacją, personelem czy wreszcie finansowaniem samego projektu.

Realizacja Programów Operacyjnych Europejskiej Współpracy Transgranicznej jest jednym z głównych instrumentów dynamizujących rozwój regionów na pograniczu polsko-niemieckim. Podejmowanie wspólnych działań przez podmioty po obu stronach granicy jest trwałym fundamentem do budowania Europy Regionów, a poszukiwanie kolejnych obszarów współpracy wzajemnej daje podstawę do dalszego wsparcia tego obszaru przez Unię Europejską w latach 2014-2020.

Literatura

LASEK D. (2006), Stan wdrażania Programów Inicjatywy Wspólnotowej INTER-REG IIIA 2004-2006, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.

LISTA BENEFICJENTÓW Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Polska - Saksonia 2007-2013 (2012), Saksońskie Ministerstwo Gospodarki, Drezno.

PROGRAM Operacyjny Europejskiej Współpracy Transgranicznej Polska-Brandenburgia 2007-2013 (2008), Poczdam-Zielona Góra.

PROGRAM Operacyjny Europejskiej Współpracy Transgranicznej Polska-Saksonia 2007-2013 (2012), Saksońskie Ministerstwo Gospodarki, Drezno.

PROGRAM Operacyjny Europejskiej Współpracy Transgranicznej Polska-Meklemburgia-Pomorze Przednie 2007-2013 (2010), Szczecin.

- ec.europa.eu
- pl.plbb.eu
- www.ewt.gov.pl
- www.interreg.gov.pl
- www.interreg4a.info
- www.mrr.gov.pl
- www.sn-pl.eu

Jarosław Flakowski
Waldemar Śługocki

**POLISH-GERMAN BORDERLAND IN THE EUROPEAN CBC
OPERATIONAL PROGRAMMES**

Abstract

The paper presents the progress of use of state funds allocated to the Polish-German borderland within the framework of Objective 3 of the European regional policy. It describes main priorities of three Operational Programmes of the European Territorial Cooperation, which are performed on the German side by Saxony, Brandenburg and Mecklenburg-Western Pomerania, and on the Polish side by the voivodships: Lower Silesian, Lubuskie and West Pomeranian. A particular emphasis was placed on the analysis of the effects of the EU funds use by Lubuskie voivodship whose territory is covered by the intervention of two such programmes. What is more, the article presents the overview of the main activities realized through the use of this funding source. It is also enriched by the data originating from the Managing Authorities of Operational Programmes of the European Territorial Cooperation on the level of resource allocation of European Regional Development Fund (ERDF), and their actual use for the first quarter of 2012.